

AARBOG 1945

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET
PAA KRONBORG

A A R B O G 1945

UDGIVET AF
HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PAA KRONBORG
OG
SELSKABET
„HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS VENNER“

HELSINGØR 1945

Redaktion: KNUD KLEM

MUSEETS KOMITÉ

Departementschef JOHS. DALHOFF, K. af Dbg., DM., FM..
Formand.

Grosserer, Konsul ERIK ANDERSEN, R. af Dbg.
Borgmester P. CHRISTENSEN.

Professor, Dr. phil. KNUD FABRICIUS, R. af Dbg., DM.

Kaptajn H. P. HAGELBERG, R. af Dbg., DM.

Orlogskaptajn P. HOLCK, R. af Dbg., DM.

Direktør, Generalkonsul CHR. HOLM, K. af Dbg., DM.

Museumsinspektør, Mag. art. CHR. AXEL JENSEN, R. af Dbg.

Direktør J. A. KØRBING, K. af Dbg., DM.

Skibsreder E. B. KROMANN.

Direktør for Statens Bygningsvæsen O. K. LARSEN, R. af Dbg.

Direktør, cand. jur. EILERT MAEGAARD, R. af Dbg., DM.

Direktør for Grønlands Styrelse K. H. OLDENDOW, R. af Dbg.,
DM.

Direktør, Dr. techn. CHR. OVERGAARD, K. af Dbg., DM.

Professor, Dr. phil. E. STRØMGREN, R. af Dbg., DM.

Personale:

Museets Leder: Museumsdirektør, cand. mag. KNUD KLEM.

Skibsteknisk Konsulent: Civilingeniør, cand. polyt. KNUD E.
HANSEN.

Videnskabelig Medarbejder: Mag. art. PAUL-E. HANSEN.

Sekretær: Fru OLLIS KLEM.

Kontorassistent: Frk. RITA SVENDSEN.

Kustoder: AUG. NIELSEN og H. ECKHAUSSEN.

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PAA KRONBORG

BERETNING

for

REGNSKABSÅRET 1944—45

I indeværende Regnskabsaar er Arbejdet med Opmaaling af gamle danske Sejskibstyper, som med Støtte af Tuborgfondet har været gennemført i nogle Aar, blevet fortsat. Der har været foretaget Opmaalinger af en 18 Fods Kertemindjolle, bygget 1875, en 16 Fods Tosmakke Jolle, bygget ca. 1890 af Mads Illum og en Lohalsbaad paa 32 Fod bygget 1918 til Sildegarns- og Skovlvaadsfiskeri. Modelbygning er sat i Gang, men Forholdene har ikke tilladt at færdiggøre nogen af disse Modeller. Gennem disse Opmaalingsarbejder er nu efterhaanden sikret Erindringen om en lang Række ældre Skibstyper. Til Sikring af det Opmaalingsmateriale, som endnu kan fremskaffes her i Landet, vil det være meget ønskeligt, om Arbejdet i Aarene efter Krigen vil kunne fortsættes efter mere rationelle Linier end det har været muligt at følge hidtil.

Til Samlingen af Sejskibstyper er fra Hr. Axel Gudmann Christiani, Odense, desuden skænket en ældre Model af en kraelbygget Dæksbaad fra Fornæs Strand, som antagelig stammer fra Tiden omkring 1880.

Til denne Samling er endvidere som Gave fra Skibskonstruktør Otto Benzon, København, modtaget en Samling Konstruktionstegninger, en Samling Protokoller, Regnskabsbøger etc. fra Barkskibet „Bertha“ og Dampskibene „N. G. Petersen“, „N. F. Høffding“ og „Alfred Hage“, alle ført af Kaptajn J. O. J. Ellekilde, samt Kaptajn N. P. Mogensens Regnskaber fra S/S „Em. Z. Svitser“ og S/S „Kattegat“ er skænkede af Kaptajn Ellekildes Søn, Kabelingeniør Oluf Ellekilde, Gentofte. Ingeniør Aage Utzon, Helsingør, har skænket Konstruk-

tionstegninger til Aalborgjollen. Tilsynsbøger fra Jagten „De fire Brødre“ af Marstal (senere „Anna“ af Vejle) samt nogle Fotografier af denne Jagt er skænkede af Civilingeniør Knud E. Hansen. Som bekendt hørte denne Jagt til vore ældste Sejlskibe, idet den var bygget i 1794 i Marstal. Kun Jagten „Trelholm“ var ældre; den blev bygget i Troense i 1776, men den havde i sin Tid faaet installeret Motor. Af Hensyn til Jagten „Anna“s høje Alder var der for nogle Aar siden Tale om, at Handels- og Søfartsmuseet skulde købe Jagten for at bevare den som Repræsentant for den karakteristiske danske Jagttype. Sagen kunde desværre ikke dengang løses, og nu har Skæbnen siden ramt den gamle Jagt, idet den er forlist og sunket under Krigen. Fotografier af ældre Sejlskibe og Sejlsportstyper er skænkede af Speditør F. Holm Petersen, Svendborg, og Fabrikejer, Dr. scient. Bøje Benzon, Tokkerup. Fra Det kgl. Bibliotek er modtaget nogle Litografier af Serien „Skibets Historie i Billeder“, og fra nu afdøde Guldsmedemester Holger Kyster i Kolding er sendt et Fotografi og en Opmaalingstegning af det i Kolding Fjord udfør Rebæk fundne Skibsrør, som behandlede i en Afhandling af Carl V. Sølvér i Museets Aarvog 1944. Endelig er indkøbt en sepiatonet Tuschtegning af C. W. Eckersberg med Fremstilling af en Travaillés-lup, benyttet til Transport af Passagerer.

Den værdifuldeste af de Dampskibsfremstillinger, som er erhvervet i Aarets Løb er en meget smuk Helmodel af Hjuldamperen „Hermod“, der som Byggenummer 1 udgik fra Baumgarten og Burmeisters Værft i 1854, leveret til Postvæsenet. Skibet var bygget af Træ, maalte 164 Netto Register Tons og havde en oscillerende Lavtryksmaskine paa 120 HK. Det ind-sattes i Ruten København—Kiel, men benyttedes senere i Storebæltsoverfarten. I 1864 udgik det af Postvæsenets Flaade, idet Skroget solgtes til Burmeister & Wain, mens Maskinen overførtes til en ny „Hermod“, der blev bygget af B. & W. i 1863. Modellen, der er en smuk Gengivelse af denne gamle interessante Dampskibstype, er en Gave fra A/S Burmeister & Wain. Paa Museets Ønskeliste staar anført endnu en Række af de ældre Dampskibe, som spillede en Rolle i Datidens Skibs-

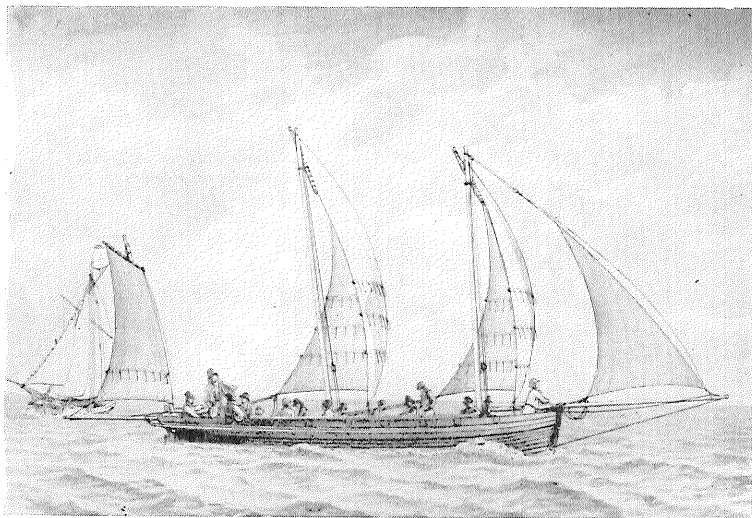
fart. En anden værdifuld Erhvervelse er et Maleri af Hjuldamperen „Frederik VI“, der som det første i Danmark fremstillede Dampskib byggedes i 1830 paa Jacob Holms Værft paa Christianshavn, leveret til den bekendte Finansmand og Pioner paa Dampskibsfartens Omraade, Politikeren L. N. Hvidt, der ogsaa var Reder for Danmarks første Dampskib „Caledonia“, der i 1819 indsattes i Ruten København—Kiel, hvor det i 1830 erstattedes af „Frederik VI“. Som Følge af „Frederik VI“'s historiske Betydning har Museet længe søgt en Fremstilling af dette Skib. Desværre er Museets Erhvervelse kun en Kopi, omend vel udført, ved Th. Kjølnær. Originalen skyldes den bekendte Skibstegner Jacob Petersen. Det er ligeledes lykkedes at erhverve et Maleri af D.D.P.A.s gamle Tankskib S/S „Christine“ fra 1893. Ved Køb er ligeledes erhvervet en Samling Malerier og Fotografier af ældre og nyere Skibe, tilhørende Ø. K.: S/S „Malaya“, S/S „Cathay“, S/S „Siam“, S/S „Hakatu Maru“, M/S „Falstria“ og M/S „Jutlandia“.

En meget værdifuld Samling H. P. Prior-Minder tjener ligeledes til Illustration af ældre dansk Dampskibsfart. Fra Landsretssagfører Eugen Olsen har Museet som Gave modtaget en Skrivepult, som har tilhørt H. P. Prior. Samtidig er af Priors Sønesøn, Arkitekt Alexis J. Prior, skænket en Række Genstande, der ligeledes har været i H. P. Priors Eje: Skibsrederens Portræt, malet af Henrik Olrik, en Portrætbuste udført af Sønnen, Billedhugger Lauritz Prior, H. P. Priors Porcellænsskrivetøj, der nu igen har faaet sin Plads paa den gamle Skrivepult, to Porcellænsvaser, der af Priors Kontorpersonale skænkedes Prior og hans Hustru, Fru Regine Prior, ved deres Sølvbryllup i September 1864, og som bærer Fremstillinger af Priors Fødeby Nakskov og hans Hustrus Ungdomshjem Landsledgaard paa Møen, en farvelagt Tegning med Prospekt af Møllegade i Stege, hvorpaa ses Priors Købmandsgaard og Bolig samt det af ham opførte store Kornmagasin, en Grundplan over disse og omliggende Ejendomme, et Maleri af Hjuldamperen „Cimbria“, der ved sit Forlis i 1858 voldte Prior saa store økonomiske Vanskeligheder, samt en Række Fotografier fra København. Det meste af dette Materiale, af hvilket en

Del er afbildet i Bogtrykker Thomas Priors store H. P. Prior-Biografi i Museets Aarbog 1944, anvendtes sammen med Museets øvrige H. P. Prior-Minder til en ny Opstilling, der udførtes i Juni 1944, og som tilsigtede at belyse H. P. Priors store Betydning for dansk Skibsfart. Samtidig foranstaltedes en mindre Udstilling af andre Prior-Minder, bl. a. et smukt Portræt af H. P. Prior, malet af Monies, som hertil var udlaant af Bogtrykker Prior.

Af de øvrige Nyerhvervelser skal nævnes en større Samling Billeder og andre Arkivalier vedrørende Grønland og Vestindien, der er tilgaaet som testamentarisk Gave fra Apoteker A. C. Jørgensen, en Samling ældre og nyere Laksegl, hidrørende fra Institutioner og Firmaer indenfor dansk Handel og Skibsfart er skænket af Arkitekt J. C. Møgelvang Nielsen, Helsingør. Fra Grosserer N. E. Kopp, Firmaet Marstrands Efterfølger i Helsingør, er modtaget en rød Matrostrøje, en sort Skindhue („den helsingørske Hue“) samt forskelligt andet Materiale. Af Skibstømmerredskaber har Skibstømmer H. L. V. Aspmann, Helsingør, skænket en Benøkse, et Borsving af ældre Konstruktion er skænket af Fru Dagmar Thomsen, Snekkersten, nogle Søkort (Møen, Lolland og Falster 1776, Christiania 1805, Bornholm 1805 og Færøerne) er givet af Snedkermester Julius Bagge, Helsingør, nogle Fotografier er skænket af Frøkerne Lose, København, Kaptajn Th. Madsen, Kunsthandler Erik Lange, København, Kustode H. P. Holm, Bornholms Museum, Postkontrollør H. Hjort-Nielsen, København, Frk. Johanne Schlawitz, Ebeltoft, samt Firmaet Winkel & Magnussen, Strandingsforordningen af 28. December 1836 er fremsendt af Firmaet Schiøtt & Hochbrandt, nogle Eksemplarer af det bekendte hamborgske Skibsfarts Organ „Børsen-Halle“ fra August 1838 af Det kgl. Bibliotek. Fra Museumsdirektør Klem er modtaget en Samling Tryksager: Signalkort, offentlige Bekendtgørelser etc. vedrørende Skibsfartsforhold og af Civilingeniør Henry Tuxen, Charlottenlund, er skænket en interessant „Instruction for Capitainerne paa China, med Førings Reglement 1789“. To meget smukke og værdifulde Malerier er tilgaaet som testamentariske Gaver: et Portræt af Marine-

Tuschtegning af C. W. Eckersberg: Travailløslup anvendt til Transport af Passagerer. Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg.

maleren C. Fr. Sørensen, 1897, malet af H. Bully, fra Fru L. L. Volkertsen, Helsingør, og et stemningsfuldt Maleri af Carl Bille: En Maaneskinsaften i Sundet nord for Kronborg fra Kontorchef Sophus Sørensen og Hustru, Helsingør. Endelig er ved Køb udover de tidligere nævnte Genstande erhvervet N. C. Møllers „Beskrivelse over de Nichobarske eller Friedrichs-Øerne i Ostindien“ fra 1797, Peder Hørrebows Værk: „Danske Skatkammer, bestaaende udi Grunden til Geometrien og Navigationen“, 1745. en af de ældste trykte danske Navigationslæreboøger, en haandskreven Lærebog i Navigation fra 1762, et Kobberstik med Emne fra Københavns Brand i 1795: „Udbredelsen af Ildsvaaden ved Admiralitetet“, nogle til Museets Opstillinger udførte Vægtkort, som nedenfor skal omtales samt endelig en større Samling Tryksager fra Slutningen af det 18. Aarh. vedrørende forskellige Problemer i Tiden: Struensee-Perioden, Forholdet til England, Neutralitetsforbundene, Kampene i 1801 og 1807—14, Norges Tab, Indlæg i Diskussionen om forskellige Reformers i Danmark i den store Reformperiode omfattende Finanserne, Møntvæsen, Toldvæsen, Bonderefor-

merne og Landbrugets Forhold, Konventioner og Oktrojer for de privilegerede Handelskompagnier, Lavsvæsen etc. Samlingen, der ialt omfatter 30 Numre, vil ved den paabegyndte Nyopstilling være særdeles nyttige i de Afdelinger, der rummer Skildringen af denne Periodes Begivenheder. Til Slut skal blandt Købene nævnes en guldknappet Stok, der har tilhørt Admiral Olfert Fischer, og som skænkedes til denne af Kronprins Frederik til Minde om Slaget paa Reden den 2. April 1801. Ialt omfatter Aarets Tilvækst 416 Museumsnumre. Samtidig har Museets Bibliotek ved Køb eller Gave modtaget en Tilvækst paa 276 Numre. Det bemærkes, at Museet ved Hjælp af sin Aarbog er traadt i Bytteforbindelse med en Række danske og udenlandske Museer, amtshistoriske Samfund etc.

Udover de nævnte Genstande har Museet haft den Glæde fra forskellig Side at modtage en Række kontante Bidrag til Museets Drift eller til visse afgrænsede Opgaver, ialt til et Beløb af Kr. 21163,74. Bidragyderne, hvis Navne og Bidrag staar anført andetsteds i denne Aarbog under Museets Regnskab, bedes herved modtage Museets oprigtige Tak for den gode Støtte, de paa denne Maade har ydet Museets Virksomhed. Museet har ligeledes gennem Handelsministeriet modtaget et Statstilskud paa Kr. 18000 til Museets almindelige Drift samt et Tilskud paa Kr. 2500 til Dækning af Udgifter til Vedligeholdelse og Opvarmning af Lokalerne. Endvidere er gennem Arbejdsministeriet modtaget et Beløb af Kr. 6030,04 til ekstraordinært Katalogiserings- og Arkivarbejde m. m., for hvilke Beløb Museet herved udtaler sin erkendtlige Tak. For det sidstnævnte Beløb er ved forskellige Kontorister udført Renskrift af Museets Protokoller, ligesom mag. art. Paul-Erik Hansen har udført Katalogiserings-, Arkiverings- og andre Museumsarbejder af den faglige og videnskabelige Karakter, som paahviler en Museumsinspektør. Ingeniør, cand. polyt. Knud E. Hansen har virket som skibsteknisk Konsulent og har bl. a. været raadspurgt om Opmaalingen af ældre Sejskibstyper og Museets Opstillinger, ligesom han har bistaaet ved forskellige andre Arbejder af skibsteknisk Karakter, saasom Tilsyn med Modelarbejde. Ligeledes har Redaktør C. A. Freeman, Dag-

bladet „Børsen“, velvilligst overtaget Hvervet som Museets Pressesekretær. Da Pressemeddelelser er af saa stor Betydning for Museets Arbejde, er der Grund til at udtale Tilfredshed med denne Ordning, hvorved Museet kan drage Nytte af Redaktørens velkendte Interesse for dets Virksomhed saavel som af hans journalistiske Erfaring.

Museet har i Lighed med tidligere Aar staaet i kollegial Forbindelse med tilsvarende Institutioner her i Landet og i de nordiske Lande. Forholdene har naturligvis i nogen Grad hæmmet denne Forbindelse saavel som de specielle Studiebesøg, der finder Sted i Museet. I Størstedelen af Aaret har der gennem Folkebibliotekerne eller direkte til Museet bekendte Laanere været udlaant Litteratur fra Museets Bibliotek.

Museets Komité har afholdt Møde den 21. Juni 1944 og 22. Februar 1945. Et af Komiteen nedsat Udvalg til Overvejelse af det i sidste Aarsberetning omtalte Forslag til en ændret Opstilling af Museets Materiale har ligeledes afholdt forskellige Møder til Drøftelse af Enkeltheder i Forslaget. En Prøve paa Nyopstillingen har været foretaget i Værelse No. 2, omfattende Vikingetiden og den ældre Middelalder. Der er til denne Prøveopstilling fremstillet en ny Montre samt udført nogle oplysende Kortfremstillinger: „Vikingetogene“, „Danmark i ældre Middelalder“ og „Dansk Ekspansion i Middelalderen“. Det førstnævnte Kort giver en Fremstilling af Vikingetogenes Hovedlinier samt de forskellige nordiske Landes „Kolonier“ og Interesseomraader i Vikingetiden, det sidstnævnte belyser Knud den Stores nordiske Imperium og Valdemar 2's Landvindinger i Nordtyskland. Til samme Værelse er ligeledes ved Kopier af Kunstmaler Nørretranders udført 4 forskellige Situationer af Bayeux-Tapetets Fremstillinger, der gengiver Hovedbegivenhederne indenfor disse Fremstillinger, og som tillige indeholder gode Gengivelser af de normanniske Skibe: Hertug Vilhelm beordrer Skibsbygning, Skibenes Bygning, Hertugens Overfart over Kanalen til Englands Erobring samt Flaadens Udskibning. Et større Væggkort til Belysning af Oldtidens og Middelalderens Handel og Skibsfart er ligeledes under Udarbejdelse. Udgifterne til Indretning af det oven-

nævnte Værelse for Vikingetiden og den ældre Middelalder er stillet til Raadighed af Selskabet „Handels- og Søfartsmuseets Venner“, overfor hvilket Museet udtaler sin bedste Tak for denne udmærkede Hjælp ved Paabegyndelsen af den nye Opstilling.

I Foraaret 1945 er nedsat en Komité med Repræsentanter for Handels- og Søfartsmuseet samt forskellige andre Institutioner, hvoriblandt Marineforeningen og Nationalmuseet, med det Formaal at foranstalte en Undersøgelse af de danske Kirkeskibsmodeller, belyst som Kirkeinventar og som marinearkæologisk Kildemateriale saavel som folkloristisk. idet man gerne ønsker Ophængningsskikken og de dertil knyttede Ceremonier belyst. Et Spørgeskema er nu udsendt, og Komiteen haaber paa et heldigt Resultat. Materialet, der kommer ud af Undersøgelsen, vil faa Plads paa Museet.

Museumsbesøget har i Aarets Løb omfattet 20930 betalende og 2189 gratis besøgende, ialt 23119. Det er en Nedgang i Forhold til tidligere Aar, men Museet har desværre ogsaa maattet lukke sine Døre inden Regnskabsaarets Udgang. Fra og med den 13. Februar 1945 blev Adgangen til Kronborg Slot ved Foranstaltning af den tyske Værnemagt spærret for Civilpersoner. Forholdene har medført, at Museets værdifuldeste Genstande har maattet evakueres til fjerntliggende, bedre beskyttede Steder. Museet har i denne vanskelige Situation med Taknemlighed modtaget beredvillig Støtte fra mange Sider. Den daglige Arbejdsvirksomhed har maattet flytte bort fra Museet; dettes Kontor er nu paa Søndre Strandvej 34. En meget væsentlig Del af Arbejdet kan dog stadig foregaa, saasom Udførelsen af Sag- og Navneregistret, visse Katalogiseringsarbejder og Forarbejder til den nye Opstilling, men al anden Virksomhed, først og fremmest Samlingernes Forevisning for Publikum og Udlaanet fra Haandbiblioteket har maattet standses. Museet nærer det Haab, at det inden længe paany kan flytte ind i et uskadt Kronborg, men da alle Museets Genstande er fjernet fra deres Pladser, forestaar der under alle Omstændigheder et stort og tidtagende Arbejde med Museets Genopstilling.

HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS DRIFTSREGNSKAB 1944—45

UDGIFT

Administration og Drift:

Lønninger m. m.	Kr. 35608.71	
Rengøring af Lokalerne	" 957.64	
Opvarmning af Lokalerne	" 1530.00	
Vedligeholdelse af Lokalerne ...	" 1000.00	
Diverse Udgifter og Kontorhold ..	" 2028.64	
		Kr. 41124.99

Museets Samlinger:

Indkøb af Museumsgenstande ...	Kr. 10146.24	
Modtagne Gaver	" 6345.00	
		" 16491.24
Transport og Arbejdspenge m. m.	" 536.70	
Tyveri- og Ulykkesforsikring	" 314.57	
Overskud	" 2137.00	
		Kr. 60604.50

INDTÆGT

Indtægt ved Forevisning	Kr. 6290.90	
Statens Tilskud: Handelsministe-		
riet	Kr. 20500.00	
" " Arbejdsministe-		
riet	" 6030.04	
		" 26530.04
Private Bidrag: Kontanter	Kr. 21163.74	
" " Gaver	" 6345.00	
		" 27508.74
Renter	" 274.82	
		Kr. 60604.50

De ovennævnte kontante Bidrag fordeler sig saaledes:

Dansk Dampskibsrederiforening	Kr.	1000.00
Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier i Danmark	„	1000.00
Grønlands Styrelse	„	300.00
Det Østasiatiske Kompagni	„	400.00
Tuborgfondet	„	2000.00
Otto Mønstedts Fond	„	5000.00
Thomas B. Thriges Fond	„	2000.00
Dansk Arbejdsgiverforening	„	5000.00
A/S Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeri	„	1500.00
Mærket „S“	„	200.00
Selskabet „Handels- og Søfartsmuseets Venner“	„	2763.74
	Kr.	21163.74

STATUS PR. 31. MARTS 1945

<i>Aktiver</i>		<i>Passiver</i>
Bankkonto	Kr. 9173.39	Vindings- og
Kassebeholdning „	42.36	Tabkonto:
		Overført fra
		1943—44 .....
		Kr. 7078.75
		Overskud for
		1943—44 .....
		„ 2137.00
	Kr. 9215.75	Kr. 9215.75

Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg, den 12. April 1945.

JOHS. DALHOFF

KNUD KLEM

Ovenstaaende Driftsregnskab og Status er — efter at være sammenholdt med de indsendte Kassebilag — fundet overensstemmende med de af Museet førte Bøger. Bank- og Kassebeholdningens Rigtighed er konstateret.

København, den 30. April 1945.

HERLUF JACOBSEN,
Fm.